

بازنمایی تطبیقی خیانت و پیامدهای آن در داستان «شهر آهو خانم» علی محمد افغانی و نمایشنامه «خیانت» هارولد پینتر

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۲۹
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۱۵
کد مقاله: ۱۵۹۶۱

ساناز تقی‌پوری حاجبی*^۱

چکیده

خیانت یکی از معضله‌های عمیق اجتماعی است که از گذشته‌های دور، خانواده‌ها را درگیر خودساخته و بزرگ‌ترین عمل فریبکارانه محسوب می‌شود. در این نوشتار با مقایسه تحلیلی و تطبیقی، مقوله خیانت در داستان «شهر آهو خانم» اثر افغانی و نمایشنامه «خیانت» اثر پینتر مورد بررسی قرار گرفته است. روش پژوهش به صورت کتابخانه‌ای و توصیفی-تحلیلی است. بررسی مقایسه‌ای دو مجموعه، منبعی برای شناخت آداب و سنن جامعه و محیط اجتماعی عصر نویسندگان است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که با وجود تفاوت در زبان و منطقه جغرافیایی، دو اثر «شهر آهو خانم» و نمایشنامه «خیانت» از منظرهای مختلف محتوایی و ساختاری مانند شخصیت‌پردازی، مضمون و موضوع شباهت‌هایی باهم دارند. اگرچه تفاوت‌هایی در زاویه دید، فضا، نوع گفتگوها و توالی روایت (گاه‌شناسی معکوس در خیانت) وجود دارد. در واقع آنچه بیش‌ازپیش دو اثر را مشابه می‌کند، مضمون خیانت است. شخصیت‌های دو اثر با مسئله خیانت مواجه می‌شوند و دردها و مرارت‌های مشابهی را تجربه می‌کنند و در نهایت هر دو اثر با بخشش همسران و بازگشت به زندگی قبلی پایان می‌پذیرد.

واژگان کلیدی: ادبیات تطبیقی، شهر آهو خانم، علی محمد افغانی، خیانت، هارولد پینتر

۱- مقدمه

ادبیات تطبیقی به‌عنوان حرکتی در جریان سیال ادبیات جهانی با مقایسه آثار ادبی کشورها در خدمت ادبیات بومی و غیربومی و گذر از روح فردگرایی به روح جمع‌گرایی قرار داشته و در نهایت پیوند فرهنگ و ادبیات ملل مختلف به مفهوم ادبیات جهانی را رقم می‌زند (حدادی، ۵۸۵:۱۴۰۰). نهاد خانواده، کوچک‌ترین و بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی است که در حفظ سلامت روحی افراد جامعه نقش مهمی دارد. شکل‌گیری ازدواج در خانواده که تفاوت‌های فردی، فرهنگی و اجتماعی تا کنش هر یک از افراد را شامل می‌شود، عاملی برای پر کردن خلأ احساسی و عقلانی و انگیزه‌های برای حفظ بقا بوده است و اگر بنا به تداوم رابطه باشد باید به‌گونه‌ای قابل‌اعتماد رفتار شود. شکنندگی روابط بین همسران عوامل متعددی دارد. یکی از انواع تخریب اعتماد در روابط همسران که تأثیرات منفی عمیقی به دنبال دارد، آسیب در اعتماد به دلیل خیانت است که مسئله‌ای تکان‌دهنده برای خانواده‌هاست. در واقع صمیمیت بین زوجین، فرصت‌هایی برای رشد عاطفی بین دو فرد است. یکی از چالش‌هایی که در سراسر تاریخ بسیاری از زوج‌ها با آن روبرو هستند، فریبکاری در رابطه است و بزرگ‌ترین عمل فریبکارانه بین زوج‌ها، رویارویی با خیانت شریک زندگی است. یکی از ویژگی‌های ادبیات معاصر، حضور پررنگ زنان در حوزه داستان و توجه به امور اجتماعی است. پژوهش حاضر به بررسی تطبیقی موضوع خیانت در آثار افغانی و پینتر دو نویسنده معاصر بزرگ ادبیات ایران و آمریکا، می‌پردازد و با نگاهی دقیق به شباهت‌ها و تفاوت‌های دو اثر، درصد پاسخگویی به سوال‌های زیر است:

۱. وجوه اشتراک و افتراق دو اثر چیست؟
 ۲. آیا وجود شباهت در میان آثار دو نویسنده دلیلی بر تأثیر و تأثر است؟
 ۳. مضمون دو اثر تا چه حد با هم مشترک یا متفاوت است؟
- هدف نگارنده در این پژوهش، بازنمایی جلوه‌هایی از خیانت به همسران در ایران و آمریکا و نیز تحلیل تطبیقی دو اثر «شوهر آهو خانم» افغانی و نمایشنامه «خیانت» پینتر است که در ضمن آن، وجوه اشتراک و افتراق این دو اثر روشن خواهد شد.

۲- پیشینه پژوهش

ادبیات تطبیقی از دیرباز مورد توجه پژوهشگران شرق و غرب بوده است و با توجه به اهمیت موضوع در این زمینه تحقیقات فراوانی انجام شده است. از دو اثر افغانی و پینتر نیز به طور جداگانه پژوهش‌هایی وجود دارد اما در مورد تطبیق این دو اثر ایرانی و آمریکایی تحقیقی صورت نگرفته است. از پژوهش‌های انجام شده می‌توان به موارد زیر اشاره کرد. صفری و همکاران (۱۳۹۶) مقاله‌ی مدرنیته و ساختار سنتی خانواده ایرانی با تکیه بر رمان «شوهر آهو خانم» را نوشته‌اند که در آن تأثیر مدرنیته بر ساختار خانواده سنتی و ایجاد تغییر در کارکردهای خانواده و ازدواج و طلاق بررسی شده است و نتیجه این است که مدرنیته سبب شده تا اقتدار پدر در خانواده ایرانی کاهش یابد و زنان با استقلال و فردیت در اجتماع حضور فعالی داشته باشند و این که سنتی‌ترین اعضای خانواده نیز به مدرنیته گرایش یافته‌اند. تیموری هلستان (۱۳۹۰) پایان‌نامه کارشناسی ارشد «رابطه مکانیزم‌های دفاع روانی و ساختار رفتاری شخصیت در آثار هارولد پینتر با نگاهی به نمایشنامه‌های سرایدار، بازگشت به خانه و خیانت» را نوشته است. از نتایج این پایان‌نامه این که شخصیت‌های آثار پینتر در مواجهه با موانع و تهدیدات به جای تدبیر منطقی در نیل به اهداف خود به شکل ناخودآگاه از مکانیزم‌های دفاع روانی برای آرامش موقتی خود بهره می‌جویند و در نهایت در دوری از خودفریبی‌ها گرفتار می‌شوند.

۳- روش تحقیق

روش گردآوری اطلاعات در پژوهش حاضر به صورت کتابخانه‌ای می‌باشد و سعی شده با مراجعه به کتاب‌ها و مقالات مرتبط با موضوع و منابع موجود در ارتباط با افغانی و پینتر و آثارش، اطلاعات مورد نیاز گردآوری و مطالعه گردد. رویکرد پژوهش به شیوه توصیفی-تحلیلی می‌باشد و سعی شده با استدلال‌های محکم به تفسیر و تأویل اطلاعات به دست آمده در ارتباط با موضوع پرداخته شود و مسأله اصلی خیانت و وضعیت مرتبط با آن در دو اثر مورد تحلیل قرار گیرد.

۴- معرفی نویسندگان و آثار

«علی محمد افغانی» در سال (۱۳۰۴) در کرمانشاه متولد شد وی نویسنده‌ی پیشکسوت و توانای ادبیات داستانی معاصر است که می‌خواست پزشک شود اما دست تقدیر او را به مدرسه افسری کشاند. او فارغ‌التحصیل ممتازی بود و بنابراین بعد از اتمام دوره به آمریکا اعزام شد. مدتی در خارج بود و به محض بازگشت در سال ۱۳۳۳ دستگیر و روانه زندان شد. در مدت پنج سال حبس با نگارش اثر ماندگار «شوهر آهو خانم» به اوج شهرت رسید؛ و جایزه‌ی بهترین رمان سال ۱۳۴۰ را دریافت کرد. افغانی در این اثر برجسته، اوضاع سیاسی و تحولات اجتماعی، فرهنگی عصر رضاخانی را به تصویر کشیده است (شوهر آهو خانم، ۱۳۴۴: مقدمه).

رمان «شوهر آهو خانم» که روایت‌گر عصر رضاخان و دوران بعد از جنگ جهانی دوم است، روزگار کامیابی و سعادت یک زوج به ظاهر خوشبخت در نیمه‌ی دوم سده‌ی بیستم در شهر کرمانشاه را به تصویر می‌کشد. شخصیت اول داستان، سید میران نانوا به صورت انتسابی (انتساب تبار او به پیغمبر اسلام (ص) و اکتسابی (با پیشه‌ی حسّاس و مورد توجه به دلیل تقدّس نان در فرهنگ ایرانی)، شخصیت سرشناس و اصلی داستان است آهو خانم طرف دیگر این زوج سعادت‌مند است داستان به صورت ارجاع به گذشته، فرآیند گذر این زوج از مسیر سختی و مشقّت به سمت دیار سعادت و نیل به یک زندگی بی‌دغدغه را با ظرافت بازگو می‌کند ناگوارترین حادثه‌ی داستان، رویارویی سیدمیران با بیوه‌ای جوان و زیبارو به نام هما زندگی است در حقیقت، طرح داستان، فریفته شدن مردان به وسیله‌ی زنان اغواگر و بی‌شخصیت را روایت می‌کند سید میران با دیدن هما، دل‌باخته‌ی این زن جوان می‌شود و با نادیده گرفتن فداکاری همسرش آهو، با هما عقد می‌کند؛ و کانون گرم زندگی آهو و میران تبدیل به صحنه‌ی نزاع و درگیری میان دو هوو می‌شود داستان به گونه‌ای پیش می‌رود که سیدمیران به نازل‌ترین جایگاه ممکن از نظر اجتماعی و فردی سقوط می‌کند و وجهه‌ی منزلت والای خود را بر باد رفته و مخدوش می‌یابد تا اینکه در نهایت، آهو به عنوان قهرمان اصلی داستان، مانند فرشته‌ی نجات با صلابتی مردانه، سیدمیران گمراه را از مرداب تعفنّ هما زندگی نجات می‌دهد و به کانون گرم خانواده بازمی‌گرداند و به نحوی احیاگر و ناجی زندگی مشترک خود با سید میران و چهار فرزند خود می‌شود.

«هارولد پینتر» نمایشنامه‌نویس، کارگردان، فعال سیاسی و برنده جایزه نوبل و یکی از نویسندگان بنام معاصر جهان است. او در سال (۱۹۳۰) در هکنی لندن به دنیا آمد. محیط کودکی او بسیار خشن و پرکشمکش بود. یهودیان پناهنده روسی و فراریان اردوگاه‌های هیتلری در این ناحیه لندن گردآمده بودند. با شروع جنگ، بهشت کودکی پینتر ویران شد و او مجبور به ترک خانه در نه سالگی شد که این جلای وطن، تنهایی و سرگردانی در همه آثار پینتر بازتاب یافته است. پینتر چندین بار در تئاتر مدرسه بازی کرد و بعد بورسیه‌ای برای تحصیل در آکادمی سلطنتی هنرهای دراماتیک گرفت. پس از دو سال تحصیل را رها کرد و همراه گروه شکسپیر به ایرلند سفر کرد. او از سال ۱۹۵۷ شروع به نمایشنامه‌نویسی کرد. آثار او به نام کم‌دی تهدید معروفند. در آثارش شخصیت زنان کارکرد جنسیتی پریشانی را به نمایش می‌گذارند. پینتر برنده جایزه نوبل ادبیات سال ۲۰۰۵ است و فیلمی بر اساس کتاب «خیانت» او در سال ۱۹۸۳ ساخته شده است. همچنین او برنده جایزه حلقه منتقدین نیویورک سال ۱۹۸۰ بوده است.

پینتر برای ساختارندگی اثر «خیانت» از گاه‌شناسی معکوس استفاده می‌کند که عملی ابتکاری است صحنه اول بعد از اتمام خیانت در بهار ۱۹۷۷ و از جایی شروع می‌شود؛ اما و جری مشغول نوشیدن بودند و خاطرات مشترک گذشته را مرور می‌کردند. جری ۴۰ ساله و اما ۲۸ ساله است. هر دوی آن‌ها مدت پنج سال با هم زندگی مشترک را در خانه‌ای به دور از چشم همسران و فرزندان‌شان تجربه کرده‌اند و حالا بعد از دو سال دوباره همدیگر را می‌دیدند. هر دوی آن‌ها در جوانی عاشق ادبیات و سردبیر دو مجله شعر بودند و از آن زمان نامه‌های پرشوری به هم می‌فرستادند بعد جری با جودیت که یک پرستار بود و اما با رابرت که ناشر معتبری بود، ازدواج کردند. جری دوست صمیمی رابرت بود که اما زندگی آن‌ها را به مسیر دیگری هدایت کرد. روال داستان سیر معکوس دارد و از زمان حال به گذشته حرکت می‌کند یعنی ابتدا زمان حال شخصیت‌های اصلی نمایش یعنی اما و جری را می‌بینیم که سال‌هاست به همسرانشان خیانت کرده‌اند. پس از لحاظ زمانی به عقب برگشته و شاهد فریب‌ها، پنهان‌کاری‌ها و گریزهای ناشی از این خیانت می‌شویم. هر دو شخصیت در حال فریب خود و خانواده‌ی خویش هستند؛ آن‌ها در خانه‌ای که به همین منظور تهیه کرده‌اند، اوقات زیادی را با هم می‌گذرانند و در انتها پس از سال‌ها تصمیم به پایان دادن به قضیه می‌شوند بعد از هفت سال خیانت به همسران، اما و جری منزل مشترک خود را رها کرده و هر یک به دنبال زندگی خود می‌روند و ما در صحنه نهم که آخرین صحنه نمایش است، نخستین جرقه‌های عشق و خیانت در اتاق خواب خانه اما و رابرت را می‌بینیم جایی که ریشه تمامی کنش‌های رفتاری و ارتباطی اما و جری شکل می‌گیرد.

همان‌گونه که از خلاصه دو اثر بر می‌آید، هر دو روابط بی‌حساب و لجام گسیخته غرب و شرق را به تصویر می‌کشند. در هر دو اثر، شخصیت‌ها در مثلث عشقی گرفتارند. منطق دقیق در این دو داستان به چشم می‌خورد؛ اتفاقات همانند امواج به وجود آمده در آب، پس از افتادن تکه سنگی در آن از پی همدیگر به وقوع می‌پیوندند. به طوری که در هر دو اثر، یک دروغ، دروغ دیگری را به وجود می‌آورد و متعاقب این زنجیره، جهانی از ناراستی‌ها خلق می‌شود که مانند حقیقت به نظر می‌رسد. محتوا و ساختار روایی دو اثر کاملاً منطبق بر هم به نظر می‌رسد. در واقع مضمون مشترک هر دو اثر، خیانت همسران در فضای خانوادگی و زندگی زناشویی و هم چنین ناهنجاری‌های اخلاقی، اجتماعی در بین زوجین است.

۵- مبانی نظری تحقیق

نهاد خانواده بنیادی‌ترین پایه جامعه است که در حفظ سلامت روحی افراد جامعه نقش مهمی دارد. از جمله اهداف اصلی ازدواج، رسیده به آرامش است و زمانی که زوجین نسبت به هم اعتماد کامل داشته باشند این سکون و آرامش پایدارتر خواهد شد. در اصل خانواده، کانونی است که باید فشارهای وارد شده برای اعضای خود را کاهش دهد و راه شکوفایی و رشد اعضا را هموار

گرداند. از دیدگاه براون (۲۰۰۱) اعتماد یکی از مطلوب‌ترین کیفیت‌ها در هر رابطه نزدیک و صمیمی است و اغلب در کنار تعهد و عشق به عنوان هسته مرکزی یک رابطه ایده‌آل در نظر گرفته می‌شود (زارعی و همکاران، ۱۳۹۰: ۵۳). خیانت به معنای پیمان‌شکنی در ازدواج یا رابطه عاطفی است. خیانت مجموعه پیچیده‌ای از رابطه‌های پیدا و ناپیداست به طوری که هر فرد، تهدیدی برای امنیت و آزادی دیگری است. از نظر علم روان‌شناسی، «خیانت، برقراری ارتباط با فردی از جنس مخالف و خارج از چارچوب خانواده است» (کاوه، ۱۳۸۶: ۱۱). در صورت خیانت همسر و پیمان‌شکنی او رابطه بین زوجین از بین می‌رود و احساس عدم اعتماد، آسیب عزت نفس، شوک، تنهایی و ویرانی در شخص آسیب دیده ایجاد می‌شود. گفته می‌شود یکی از انواع کلی تخریب اعتماد در روابط بین فردی که تأثیرات نامطلوب منفی زیادی دارد، آسیب در اعتماد بین زوجین به دلیل خیانت همسر است. در اصل اگر در خانواده‌ای اعتماد نسبت به همدیگر از بین برود تداوم زندگی بسیار دشوار خواهد بود چون شخصیت افراد در نهاد خانواده شکل می‌گیرد و روشن است که ایجاد اعتماد در دوران کودکی و در فضای خانواده شکل می‌گیرد و به تدریج گسترش می‌یابد لذا وجود اعتماد در بین اعضای خانواده و خصوصاً بین زوجین، زمینه‌ساز گسترش این حس در فرزندان و جامعه به صورت گسترده‌تر است و در کل اعتماد زوجین علاوه بر تداوم و بقای خانواده، آرامش اعضای خانواده بر کل جامعه نیز اثرگذار است. خیانت زناشویی مسئله-ای تکان دهنده برای خانواده‌هاست. رابطه خیانت‌آمیز «رابطه پنهانی» یکی از زوجین با شخص دیگری است که می‌تواند در طرف مقابل رابطه، احساس ویرانی، تنهایی و سراسیمگی ایجاد کند. اولین رویداد بعد از خیانت همسر، اضمحلال حس امنیت و آرامشی است که از اعتماد بین فردی در روابط زوجین ایجاد شده است. عوامل متعددی مانند تنوع‌طلبی، ریسک‌پذیری بسیار بالا و رفتارهای تکانشی سبب بروز خیانت می‌شود. در واقع مهم‌ترین انگیزه زن و مرد متأهل که به سوی روابط نامشروع کشیده می‌شود، تجربه مجدد صمیمیت فردی است؛ چیزی که دیگر در زندگی مشترک قبلی‌شان یافت نمی‌شود. بر اساس تحقیقی در آمریکا مشخص شده که ۲۱ درصد از مردان و ۱۱ درصد از زنان در طول زندگی مرتکب خیانت زناشویی می‌شوند. جانسون (۲۰۰۴) هم-چنین می‌کند و جانسون (۲۰۰۶) دریافتند که بی‌وفایی و خیانت موجب از بین رفتن یا زیان دیدن اعتماد بین فردی و صمیمیت در همسر آسیب دیده می‌شود. هیل (۲۰۰۱) معتقد است که بخشایش و امید، دو راه ممکن برای اصلاح رابطه آسیب دیده است و چنانچه به طور صحیح صورت پذیرد به گشایش رابطه زوجین می‌انجامد. بخشش به عنوان راهبردی هدفمند در بهبود روابط زناشویی است. همسر خیانت دیده به چند علت درصدد بخشش زوج خطاکار خود برمی‌آید. عده‌ای بخشش را راهبردی عقلانی برای بقای زندگی مشترک می‌دانند؛ در برخی موارد نبخشیدن همراه تهدیداتی برای فرد است و اگر بخشش صورت نگیرد پیامدهایی از قبیل طلاق، از هم پاشیدن زندگی، نابودی آینده فرزندان و در یک جمله بر باد رفتن زندگی ثمره این کنش می‌شود؛ و بخشش از این منظر که سبب ثبات زندگی همسر و آرامش فرزندان خواهد شد یک فضیلت انسانی و اخلاقی محسوب می‌شود. گاهی یک رابطه پنهانی با شخص سوم موجب از بین رفتن رابطه زوج می‌شود و گاهی زوجین قادرند با بخشش همسران خود، رابطه‌شان را ترمیم کنند همان‌طور که بخشش همسران در هر دو اثر دیده می‌شود.

۶- تحلیل داده‌ها

۶-۱- منشأ عشق ممنوعه در دو اثر

در اثر پینتر موضوع خیانت در مهمانی جشن رابرت و اما صورت می‌گیرد؛ وقتی اما در اتاق خواب بود، جری به عنوان دوست رابرت وارد اتاق می‌شود و به همسر او اظهار عشق و علاقه می‌کند و جرقه‌های آغازین این عشق ممنوعه در مراسم مهمانی بین نگاه اما و جری ردوبدل می‌شود. در واقع اما عاشق جری است و عشقش مانند گردابی شده که در حال بلعیدن تمام زندگی اوست. عشق آن نیرویی است که هم باعث شده خیانت‌های انجام شده در این داستان به مرحله عمل برسد و هم آن‌ها را رنج‌آور و مخرب کرده است. با این که ما آن لحظه را ندیده‌ایم اما انگیزه‌های به وجود آمده و هدف از برخورد آن دو به این صورت در اتاق خواب کاملاً قابل توجیه است. جری به وسیله باده خواری و مستی از خود بیخود شده به دروغ متوسل می‌شود؛ اما «من فقط اوادم موهامو مرتب کنم» (پینتر، ۹۹)

بعد جری از عشق و زیبایی اما و عاشقی خود بر او سخن می‌گوید. جری اما را در آغوش می‌گیرد و اما تلاشی برای رهایی از چنگ او نمی‌کند و این نشان دهنده میل نسبی اما به این رابطه نیز می‌باشد. تنها عکس‌العمل اما در برابر آغوش جری این است که می‌گوید:

«لباس من سفید نبود» و «من باید برگردم پیش مهمونا» (پینتر، ۱۰۱).

وضعیت به همین منوال ادامه می‌یابد تا زمانی که رابرت وارد اتاق می‌شود و آن دو را در آغوش هم می‌بیند. واکنش اما این است که به رابرت می‌گوید: «بهترین دوست مست کرده» (پینتر، ۱۰۳).

جری هم با مدح مکرر زیبایی اما برای رابرت به کتمان عشقش می‌پردازد اما باز واکنش رابرت عجیب است او در آن موقعیت حرف‌های جری را تأیید می‌کند و رفتاری بی‌تفاوت دارد. شاید علت این بی‌تفاوتی همسر اما (رابرت) را بتوان این گونه توجیه کرد که رابرت از لحاظ شغلی و پیشرفت مادی وابسته دوست خود جری است و به همین علت واکنش زیادی در برابر خیانت‌های دوست و همسرش نشان نمی‌دهد. در واقع رابرت فردی مادی‌گرا است و جز به سود مادی و منافع خود به چیزی نمی‌اندیشد و حتی همسر

و عشق همسری خود را فدای منافع مادی می‌کند. در واقع شخصیت‌های پینتر در جستجوی هویت فردی خود تنها‌یند و هیچ تکیه گاه امنی ندارند و گاهی مانند رابرت آدم‌های بی‌هویت پوچی هستند که جز مرگ روانی یا جسمانی راهی برایشان باقی نمی‌ماند و در آستانه نابودی‌اند.

در اثر افغانی هم ماجرا در شهر کرمانشاه و در سال ۱۳۱۳ صورت می‌گیرد. نویسنده در این اثر وقایع را چنان توصیف می‌کند که خواننده صحنه را پیش چشم خود مجسم می‌بیند. شروع جرقه‌های خیانت از مغازه سید میران، نانوا، سرشناس شهر شروع می‌شود؛ هما که برای خرید نان به مغازه‌اش می‌آید، یک لحظه از زیر چادرش صورت گرد و مهتاب‌گون و لبخند گرم و گیرنده که به طور محسوس دندان‌های او را نشان می‌داد، می‌درخشد. سید میران عاشقش می‌شود؛ دل و دین خود را می‌بازد و به همسر و فرزندان خیانت می‌کند. در واقع سید میران عاشق هما است و عشق این دو مانند باتلاقی است که هر دو را به ورطه نابودی می‌کشاند. هما به او پیشنهاد عقد موقت می‌دهد و میران چون به شدت شیفته زیبایی این زن شده، پیشنهادش را می‌پذیرد. سید میران، معشوقه جدیدش را صیغه کرده و به خانه خود نزد همسر اول خود (آهو) و چهار فرزندش می‌آورد.

آهو با دیدن هما و زیبایی او در حیرت می‌ماند که آیا مردش صورت این زن را دیده است. آهو با این که نمی‌خواست درباره شوهرش، مردی که آن همه به او اعتماد داشت، فکر بد به خود راه دهد ولی وسوسه مانند طوفانی در نهاد او پیوسته نهال وجودش را به اهتزاز در می‌آورد (همان: ۱۷۸).

رابطه آهو و میران نماینده روابطی است که زن و مرد در دایره بسته رابطه‌شان، نیمه خود را بر نمی‌کنند و تعادل یک رابطه سالم را به هم می‌زنند ناچار یک طرف کفه ترازو سنگینی می‌کند و کفه دیگر به هوا می‌رود؛ هوایی انباشته از وهم و رویا که زندگی را نابود می‌کند.

- بیوه زیباروی که طلعت رخسارش درخشان‌تر از ستاره صبحدم بود با آن چشمان فتنه‌گر و با آن حالات پرمعنا و لطف- آمیز، ممکن نبود بیننده را به خیال واندازد (همان: ۸۰).
- عاشقی سید میران را این گونه می‌توان توجیه کرد که اصولاً سیدها چون اولاد پیغمبرند به تبع آن حضرت از این جهت که جهان باید بر نسل آن‌ها پایدار باشد میل بیشتری به زن جماعت دارند.
- سیدمیران دستش را دور کمر هما حلقه زده بود عضلات صورتش منقبض شده و رنگ لب‌هایش پریده بود. کوشید تا لب بر لبش نهید هما دستش را جلوی صورت و دهانش گرفت (همان: ۱۹۳).
- هیجانان سید میران با این حرکاتی که از خود نشان می‌داد کاملاً آشکار بود از چه قبیل است. به این ترتیب آهو چگونه می‌توانست از وجود زن بیگانه در خانه و زیر دماغ خود ناراحت نباشد (همان: ۲۱۰).
- در این اثر، افغانی ۷ سال زندگی یک خانواده را با توالی منظم به خوبی به تصویر کشیده است. در واقع مردی با داغ خیانت در پیشانی و زنی مثل آهو که خاطره‌زنی دیگر را همیشه در بسترش حس می‌کند و زنی دیگر به نام هما که سید میران را شیفته خود کرده است، سه ضلع مثلث عشقی را تشکیل می‌دهند.
- تو هوس زن جوان به سرت نزده است؟ آیا این قدر مرا خام تصور کرده‌ای که معنی حرف‌هایت را نفهمم چیست؟ میری عزیز تو جانت برای او در می‌رود پیش از این که به این خانه بیاید شما با هم بوده‌اید و از همان وقت‌ها او را می‌خواستهای (همان: ۲۴۰).
- با توجه به شواهد، «شوهر آهو خانم» نمود جامعه مردسالار و ظلم و ستمی است که زنان به واسطه جنسیت خود در جامعه متحمل می‌شوند. داستان سراسر حکایت مظلومیت زنانی مثل آهو است که یارای مقابله و مبارزه با سنت‌های مردسالاری را ندارند و چاره‌ای جز تسلیم نمی‌بینند.
- شوهرش بی‌پرده به او گفته بود می‌خواهد زنک را صیغه کند و این برای آهو که ۱۴ سال عشق پاک و مقدس را مثل یک دانه گوهر در صدف سینه پرورانده بود، بی‌نهایت ناگوار بود (همان: ۲۴۲).
- افغانی با توصیف دقیق حال و هوای خانه، چهره قهرمانان و درونیات آن‌ها، رنج رفته بر زنان قربانی چند همسری را به خوبی روایت می‌کند.

۷- نتیجه‌گیری

رمان «شوهر آهو خانم» و نمایشنامه «خیانت» از منظرهای مختلف محتوایی و ساختاری مانند شخصیت‌پردازی، مضمون و موضوع شباهت‌هایی باهم دارند. اگرچه تفاوت‌هایی در زاویه دید، فضا، نوع گفتگوها و توالی روایت (گاه شناسی معکوس در خیانت) وجود دارد. در واقع آنچه که بیش از پیش دو اثر را مشابه می‌کند، مضمون خیانت است. هم‌سویی آثار دو نویسنده و تطابق زمانی نسبتاً یکسان دو اثر و این که که پینتر هم مانند افغانی ماجرای ۷ سال خیانت همسران را در اثر نمایشی خود روایت کرده است خیانتی که دو اثر حول محور آن شکل می‌گیرد و به شناخت وجوه درونی و ذاتی شخصیت‌ها منجر می‌شود، خود بیانگر تشابه دو اثر است. در بیان شباهت‌ها، مضمون خیانت و سقوط روحی شخصیت‌ها در هر دو اثر وجود دارد و پایان هر دو اثر با بازگشت

شخصیت‌های اصلی گره می‌خورد. در هر دو اثر، زوجین به رابطه نامشروع خود پایان داده و به زندگی خود برمی‌گردند. تنها تفاوت در این است که در اثر افغانی با توجه به فرهنگ ایرانی، خیانت مذموم است و شخص خیانت‌کار گرچه در ابتدا پیروزی‌هایی در رسیدن به خواسته‌هایش به دست می‌آورد اما در نهایت به سزای اعمال ننگین خود می‌رسد. چنان که سید میران تمام زندگی خود را در اثر خیانت از دست می‌دهد. آهو در سراسر داستان با دیدن هووی خود و زندگی جدید همسرش در رنج و عذاب است و حتی آرزوی مرگ می‌کند ولی در اثر پینتر با توجه به فرهنگ لجام گسیخته غربی، این مسئله عادی شده و تنها به جایگاه اجتماعی یا جنسیت ربطی ندارد. چنان که رابرت از رابطه همسرش اما با دوست صمیمی خود، جری مطلع است و تا پایان داستان به روی خود نمی‌آورد.

هر دو نویسنده اثر خود را برای بازتاب واقعیتی تلخ در زندگی انسان‌ها بیان کرده‌اند. انسان‌هایی از دو نقطه متفاوت جهان، یکی در ایران و دیگری در آمریکا، نگرانی‌ها و دغدغه‌های یکسان داشته‌اند. شخصیت‌های دو اثر با مسئله خیانت مواجه می‌شوند و دردها و مرارت‌های مشابهی را تجربه می‌کنند. در توجیه شباهت‌های دو اثر باید گفت هر چند اطلاع دقیقی از ارتباط افغانی با ادبیات آمریکا و نویسندگان آمریکایی در دست نیست، اما شباهت‌های دو اثر و ساکن بودن افغانی در آمریکای امروزی نشان می‌دهد که شاید افغانی هم متأثر از ادبیات غرب و بخصوص پینتر بوده است.

منابع

۱. افغانی، علی محمد (۱۳۴۴). شوهر آهو خانم، تهران: امیر کبیر.
۲. کاوه، سعید (۱۳۸۶). همسران و بی وفایی و خیانت: بررسی عوامل مؤثر و شناخت ویژگی‌ها و عوامل تشکیل دهنده و پی‌آمدهای ناشی از عارضه بی‌وفایی و خیانت میان همسران، تهران: سخن.
۳. حدادی، محمد حسین (۱۴۰۰) «نقش ایده ادبیات جهانی و تفکر ادبیات تطبیقی در تحقق تعامل فرهنگی ملل»، پژوهش ادبیات معاصر جهان، دوره ۲۶، شماره ۲، ص ۵۷۶-۵۹۲.
۴. صفری، جهانگیر، موسوی، سید کاظم و اسماعیل صادقی و ابراهیم ظاهری (۱۳۹۶). «مدرنیته و ساختار سنتی خانواده ایرانی با تکیه بر رمان شوهر آهو خانم»، زبان و ادبیات فارسی (دانشگاه خوارزمی)، سال بیست و پنجم، شماره ۲۷، پیاپی ۸۲.
۵. تیموری هلستان، جمال الدین (۱۳۹۰)، «رابطه مکانیزم‌های دفاع روانی و ساختار رفتاری شخصیت در آثار هارولد پینتر با نگاهی به نمایشنامه‌های سرایدار، بازگشت به خانه و خیانت»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، دانشکده هنر و معماری.
۶. پینتر، هارولد (۱۳۹۸)، خیانت، مترجم نگار جواهریان و تینوش نظم‌جو، چاپ هفتم، تهران: اکسیر.
۷. زارعی، سلمان و همکاران (۱۳۹۰)، «تعیین سهم خودمتمایزسازی، اعتماد، شرم و گناه در پیش‌بینی سازگاری زناشویی»، دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، سال دوازدهم، شماره ۳، پیاپی ۴۵.
8. Brown, D. (2001). The relationship between attachment styles, Trust and the marital attitudes of college students. Unpublished doctoral dissertation, Faculty of the graduate school of Psychology, Seton Hall University, Los, Angels, California.
9. Johnson, S. M. (2004). The practice of emotionally focused couple therapy: Creating connection. New York: Brunner- Routledge.
10. Makinen, J. A., & Johnson, S.M. (2006). Resolving attachment injuries in couples using emotionally focused therapy: Steps toward forgiveness and reconciliation. Journal of consulting and clinical psychology, 74(6), 1055-1064.
11. Hill, E. w. (2001). Understanding forgiveness as discovery: Implications for marital and family therapy. Contemporary Family Therapy, 23(4), 369-384

A Comparative Representation of Infidelity and it's Consequences in the Story of a "Shohare Aho Khanoom" by Ail- Mohammad Afghani and the Play " Betrayal" by Harold Pinter

Sanaz Taghipouri hajebi¹

Abstract

Betrayal is one of the deepest social problems that has plagued families for a long time and it is the greatest act of traitors. In this article, the category of "betrayal" in the story "Shohare Aho Khanoom" by Afghani and the play "Betrayal" by Pinter is examined by analytical and comparative-comparison. The research method is Library and descriptive- analytical. The results of the research indicate that despite the differences in language and geographical area, "Shohare Aho Khanoom and the Play "Betrayal", have similarities from different content and structural perspectives such as characterization, theme and subject matter. However, there are differences in perspective, space, type of dialogue and sequence of narratives (reverse chronology in betrayal). In fact, what makes more and more two works similar is the theme of betrayal. The characters of the two works face the issue of betrayal and experiences similar pains and suffering. In the end, both works end with the forgiveness of the spouses and the return to the previous life.

Key words: Comparative Literature, Shohare Aho Khanoom, Ali-Mohammad Afghani, Betrayal, Harold Pinter

